

preko takvih „sitnih“ nijansi u značenju i jedino kad su nam istovremeno potrebne obje riječi, možda ćemo zastati u nedoumici koju će gdje upotrijebiti. Iznesena upotreba riječi *isti* i *jednak*, kada se oni naizmjenično upotrebljavaju i kada su primjeri s riječi *isti* dvoznačni, shematski bi izgledalo ovako:

oznaka		značenje
isti	→	jedan te isti
jednak	→	sličan

Budući da pridjev *jednak* znači *sličan*, da kaže *osobinu* i pretpostavlja *usporedbu*, a zamjenica *isti* *upravo taj, koji nije drugi, jedan te isti*, možemo reći da bi bilo dobro zamjenicu *isti* upotrebljavati kada je riječ o *tvrdnji bez usporedbe*, a pridjev *jednak* kada je riječ o *tvrdnji s usporedbom*. Evo još primjera koji takvu njihovu upotrebu jasno pokazuju: *Imamo iste haljine, ali više nisu jednake. Moja je već jako izbljedjela... Sjećaš li se paketa koji sam spremila u podne? ... Znaš li što je u njemu bilo? Ista ovakva haljina! A znaš li sto sam napisala na ceduljicu? „Draga moja, nadam se da ćemo se uskoro vidjeti i da nećemo imati jednake haljine.“*

S obzirom na problem od kojeg smo pošli, potrebno je nešto reći i o jednom vrlo raširenom značenju pridjeva *jednak* koje se nerijetko „pripisuje“ zamjenici *isti*, pa se i u dnevnoj praksi i u rječničkim obradama objiju riječi navode iste rečenice, npr. *Za mene ste svi isti/jednaki. Svi imaju ista/jednaka prava i iste/jednake dužnosti. Zakon je za sve isti/jednak.* Njihova se proizvoljna upotreba ne bi mogla objasniti jer je u navedenim rečenicama smisaono težište na *ravnopravnosti* bilo među ljudima, bilo pred zakonom i upravo se ne omogućuje nikakva prednost, izuzetak ili veće pravo jednoga objekta pred drugim. Zamjenica *isti* u tim rečenicama, a prema svom temeljnom značenju, sugerira nešto što nema mnogo smisla: u prvoj rečenici tvrdnja bi značila nerazlikovanje pojedinaca i njihovih posebnosti, u drugoj sugerira postojanje samo jednih prava i dužnosti za sve ljude, a u trećoj postojanje jednog, jedinstvenog zakona za sve ljude.

Svim smo se tim razmišljanjima približili objašnjenju našega odgovora na postavljeno pi-

tanje za novinski oglas, koji je glasio da bi bilo bolje (ispravnije) napisati: *za oba su radna mjesta potrebni isti uvjeti – završen fakultet i pet godina prakse*. Odgovorili smo tako jer se u tom primjeru zamjenica *isti* odnosi na opći zakonski propis o stupnju obrazovanja potrebnom za ta radna mjesta, a to je završen fakultet (i pet godina prakse). To je tvrdnja bez usporedbe pa bi se moglo napisati: *jedni te isti uvjeti*, jer je riječ o *potpunoj podudarnosti općih uvjeta* za oba radna mjesta na razini obrazovanja, a ne struke.

U skladu s iznesenom analizom i prema temeljnom značenju objiju riječi (*isti* – identitet, *jednak* – usporedba, sličnost), možda bi se mogla razlikovati njihova upotreba i u rečenicama koje se također navode u rječnicima i čuju u dnevnoj praksi sad s jednom sad s drugom riječi. Tako bi se mogle razlikovati npr. rečenice: *Bolujemo od iste* (jedne te iste) *bolesti* (npr. čir na želucu) i *Bolujemo od jednake* (slične) *bolesti* (npr. jedan ima čir na želucu, a drugi kroničnu upalu želuca, pri čemu su i poteškoće i terapija gotovo iste). Umjesto te dvije rečenice najčešće se čuje samo *Bolujemo od iste bolesti*, što za posljedicu može imati dvoznačnu i nepreciznu obavijest.

Vesna Zečević

ON JE ISTI MAJKA ILI ISTA MAJKA?

Studentica J. J. iz Zagreba pita što je od toga dvojega pravilno. Ona misli da je *On je ista majka*, a njezin otac da je *On je isti majka*. Otac to obrazlaže time što zamjenica *on* označuje muškarca pa se predikatni atribut mora slagati s rodom subjekta, a kći misli da se mora slagati s imenicom uz koju stoji, s imenskim dijelom predikata. I kako je čest običaj u takvim prilikama, pala je oklada pa mole da mi presudimo.

Kad bi o tome mogli naći odgovor u našim gramatikama, mogli bismo ih uputiti na određeno mjesto u gramatici pa neka odluku tamo pročitaju. Ali kako u našim gramatikama odgovara na to pitanje nema, mislim da će biti korisno da na nj odgovorimo javno.

Pitanje ide u područje sročnosti (kongruencije), i to u dio u kojem se govori o sročnosti subjekta i predikata kad se ne slažu u rodu. Kako se u takvu položaju slaže glagolski predikat, o tome govori T. Maretić u svojoj velikoj gramatici. Kaže da se glagolski dio predikata može slagati i sa subjektom i s imenskim dijelom predikata. To se lijepo može potvrditi primjerom naslova francuskoga filma što se davao u Zagrebu 1974. godine, a u Vjesniku se oglašavao pod naslovom:

DON JUAN JE BIO ŽENA,

a u Večernjem listu:

DON JUAN JE BILA ŽENA.

Takvi su primjeri možda i naveli studentičina oca da smatra kako je pravilno: *On je isti majka*, ako ga nije naveo primjer *On je isti kao majka*. Ali drugačije je kad je posrijedi atribut predikatne imenice. Tada se on treba u rodu slagati s imenicom uz koju stoji, kao što pokazuju primjeri: *...navodi se da je napadač bio m l a d a osoba* (Vjesnik, 9. travnja 1974, str. 13.). – *Boba je uopće oduvijek bila d o b a r čovjek* (M. Krleža, Povratak Filipa Latinovitza, Zagreb, 1954, str. 267). – *Ali Ivanka nije p e č e n o prase, ni k a k v o z v r k a s t o plesalo i šlageralo,*

nego jedno divno laticasto stvarjenje... (I. Raos, Trilogija, Zagreb, 1965, str. 562). *Cijeli ovaj put bio je već j e d n o v e l i k o vraćanje* (A. Šoljan, Kratki izlet, Beograd, 1965, str. 124).

Prema tome pravilno je samo *On je ista majka*.

Dvojestvo je moguće samo tamo gdje je u predikatu dvorodna imenica, tj. takva imenica koja je m. i ž. r., koja može označivati osobe m. i ž. spola, kao što su npr. imenice *baraba, bitanga, budala, izjelica, mušterija, pijanica, propatica, varalica...* Ako takva imenica označuje žensku osobu, tada je atribut u ženskom rodu, ako označuje mušku osobu tada atribut može doći u jednom ili drugom rodu po izboru pisca prema stilskoj vrijednosti koju želi postići.

Poseban je slučaj u primjeru: *...od svih gradova na svijetu najdraži joj je Atena* (Izbor, 12/1966, str. 156). Tu bi se moglo reći i *...najdraža joj je Atena*, ali kad se kaže *...najdraži joj je Atena*, tada to nije slaganje atributa m.r. s imenicom ž. r., nego s izostavljenom imenicom *grad*. Nakon svega toga nesumnjivo je da okladu dobiva kći.

Stjepan Babić

OSVRTI

NAGLASAK IMENICE ZAGREBULJA

Na Znanstvenom skupu August Šenoa jučer i danas, što ga je od 3. do 5. prosinca 1981. organiziralo Hrvatsko filološko društvo i Nacionalna i sveučilišna biblioteka u povodu 100. obljetnice smrti Augusta Šenoae često su se spominjale i *Zagrebulje* kao naziv Šenoinih feljtona, odnosno *zagrebulje*, kao opća imenica za te feljtone i jedni su je naglašavali *zagrèbulje*, a drugi *zàgrebulje* ili *zâgrebulje*. Naglasak na prvom slogu nekima je parao uši pa se postavilo pitanje kakav je zapravo naglasak te imenice.

Da bismo prosudili tko ima pravo, nije dovoljan jezični osjećaj pojedinca, nego treba odabrati

druge putove. Jasno je da će nam ruka najprije posegnuti za rječnicima, ali u većini nije ta riječ zabilježena. Nalazimo je jedino u Rečniku srpsko-hrvatskog i narodnog jezika SANU s naglaskom *zagrèbulje*. Iako za tu potvrdu ne možemo reći „jedna ko nijedna“, ipak za potpunu sigurnost valja potražiti još čvršći dokaz, a to je naglasak imenica na *-ulja*. Podaci pokazuju da te imenice imaju po sustavu kratkouzlazni naglasak na trećem slogu od kraja: *krìvulja, pjèskulja, ròsulja, vlàsulja, žàrulja, pobjègulja, mahniulja...* Dakle nema nikakve sumnje da je pravilno jedino *zagrèbulja*, odnosno *zagrèbulje, Zagrèbulje*.

Stjepan Babić